

Recenzja rozprawy doktorskiej:

Wojciech Gaura, „Rodzina polska na emigracji jako problem społeczny i duszpasterski” Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, Wydział Teologiczny

Wprowadzenie

Autor podejmuje się analizy współczesnego problemu emigracji, która pod wieloma względami zmieniła swój charakter, nawet jeśli przyjąć, że wyróżniającym elementem jest kwestia ekonomiczna. Różnica zwłaszcza w kontekście europejskim dotyczy wstąpienia Polski do Unii Europejskiej, co nie tylko umożliwiło emigrację, ale nadało nieobecny wcześniej nowy status prawny obywatelom Rzeczypospolitej Polskiej.

Możne się wydawać, że ugruntowanie postanowień Soboru Watykańskiego II nie stanowi już znaczących trudności w duszpasterstwie od strony organizacyjnej. Nowe wyzwania dotyczą raczej aspektów mentalnościowych związanych ze zjawiskiem tzw. „płynnej nowoczesności”.

Aktualność i ważność problemu

Specyfika współczesnej emigracji powoduje, że zarówno od strony społecznej jak i duszpasterskiej problem pozostaje aktualny. Do rozważania w kontekście rodziny należy nie tyle kwestia przemieszczania się i rozłąki, ale zmiany modelu funkcjonowania społecznego, który emigrację czyni zjawiskiem prawie naturalnym, jak zmiana miejsca zamieszkania w ramach wspólnoty państwowej. Pozostałość postsocjalistyczna, która przyniosła względną jedność narodowościową i religijną w kraju, także podlega zmianom. Nie tylko obywatele polscy wyznania rzymsko-katolickiego opuszczają kraj, ale również Polska przyjmuje uchodźców odmiennych kulturowo i religijnie.

Dokumenty Soboru Watykańskiego II, w tym: „Dekret o katolickich Kościołach Wschodnich”; „Dekret o ekumenizmie”; „Deklaracja o stosunku Kościoła do religii niechrześcijańskich” i „Deklaracja o wolności religijnej” stanowią dla Kościoła katolickiego praktyczne wyzwania realizacji w wymiarze europejskim.

Struktura pracy

Autor przyjął strukturę pracy składającą się z pięciu rozdziałów: „Przyczyny i rozwój emigracji”; „Zakres i skala emigracji Polaków”; „Społeczne problemy rodzin emigrantów z Polski”;

„Duszpasterskie problemy rodzin na emigracji”; „Nauczanie Kościoła na temat rodzin emigrujących i związane z nimi wyzwania”. Dwa pierwsze rozdziały mają charakter opisowy, wprowadzając w zagadnienie. Rozdziały trzeci i czwarty wskazują na panoramę problematyki stojącej przed Kościołem. Ostatni natomiast rozdział w świetle dokumentów Kościoła katolickiego, stanowi odpowiedź na zarysowany problem. Struktura pracy w sposób właściwy ukazuje poruszane kwestie i pozwala na stosowną konkluzję.

Uwagi merytoryczne

Biorąc pod uwagę, że istotą problemu pracy jest analiza zagadnień związanych z „najnowszą falą emigracji polskich rodzin w kontekście zagrożeń społeczno-kulturowych, w tym niebezpieczeństwa utraty tożsamości oraz przywiązania do wartości katolickich, niezwykle istotnych dla budowania więzi międzyludzkich, rodzinnych, międzypokoleniowych i narodowych” – należy się skupić na propozycjach duszpasterskich i ich wykonawcach. Punkt ciężkości odpowiedzi na ten problem jest zawarty w rozdziale piątym ukazującym nauczanie Kościoła dotyczące rodzin emigrujących i wyzwań ich dotyczących.

Przedstawione i omówione dokumenty Kościoła dotyczące realizacji zadań duszpasterskich na rzecz emigracji wskazują na takie elementy jak: asystencję duszpasterską wobec emigrantów; ukształtowaną autonomię duszpasterstwa emigracyjnego; świadomość praw emigrantów; potrzeby specyficznej opieki duszpasterskiej pozwalającej na parafie personalne czy też kapelanów dla emigrantów. Podkreślając obawy duszpasterskie, w tym przede wszystkim niebezpieczeństwo utraty wiary i tożsamości, wskazano na podstawie dokumentów tematycznych Kościoła katolickiego na duszpasterstwo ukierunkowane w zakresie: 1) utrzymania i formowania wśród emigracji prawdziwego ducha katolickiego; 2) podkreślania konieczności zachowania powszechności i jedności Kościoła w tym aspekcie; 3) przyjęcia podstawowej praktyki działania nastawionej na posługę kapłańską w języku ojczystym emigrantów i zachowania ich tożsamości kulturowej.

Wskazując na zadania duszpasterzy wobec emigrantów i możliwości ich kontaktów z księdzem z Polski należy podkreślić dwa elementy: 1) sytuację emigrantów: współczesne przewartościowanie społeczno-kulturalne, relacje rodzinne, komunikowanie w systemie globalizacji społeczeństw, znaczenie rozłąki, wielowyznaniowość i wielokulturowość społeczeństw; 2) przygotowanie teologiczne duszpasterza: dogłębna znajomość teologii, znajomość dyscyplin naukowych wskazanych w „Dekrecie o formacji kapłańskiej” Soboru Watykańskiego II (nr 13-18), pogłębianie metod apostołstwa i ewangelizacji dzięki dodatkowym studiom („Dekret o posłudze i życiu prezbiterów” Soboru Watykańskiego II, nr 19), umiejętność wskazania wiernym przez duchownego na życie modlitwą („Dekret o posłudze i życiu prezbiterów” Soboru Watykańskiego II,

nr 5-6) – można powiedzieć, że ukazanie pierwszego aspektu było wyczerpujące, drugiego natomiast może zostać dopełnione.

Mając na uwadze współczesne przemiany i model emigracji po wejściu Polski do Unii Europejskiej, oczekiwania wobec duszpasterzy także zmieniły swój charakter (zob. Sztuka bycia księdzem. Poradnik. Red.: J. Augustyn. Wydawnictwo WAM. Kraków 2011). Wierni oczekują od duszpasterzy bardzo dobrej znajomości teologii i dyscyplin z nią powiązanych, co pozwala na odpowiedni poziom wygłaszanych homilii i prowadzonych katechez (misja nauczania, wierni borykają się choćby z postawami integrystycznymi). Dobre przygotowanie duszpasterzy daje nadzieję, że znaczące zaangażowanie organizacyjne Kościoła (opisane w rozprawie) przyniesie spodziewane efekty.

Konkluzja

Ujęcie problemu oraz przeprowadzenie refleksji naukowej pozwalają pozytywnie ocenić recenzowaną rozprawę doktorską i przekazać do dalszego procedowania w postępowaniu awansowym.

*Kierownik Katedry Badań Społecznych
w Instytucie Pedagogiki Kolegium Nauk Społecznych UR*

dr hab. Grzegorz Grzybek, prof. UR